

Новиков. – М.: СИНТЕГ, 2007. – 668 с.

20. Петров А. Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории / А.Петров // *Alma mater*. – 2005. – № 2. – С. 54-58.

21. Розова С.С. Проблемы предмета методологии науки / С.С. Розова // *Проблемы методологии науки*. – Новосибирск: Наука, 1985. – С.7-26.

22. Социальные проблемы науки: Сб. науч. трудов. – Новосибирск: Наука, 1983. – 177 с.

23. Спиркин А.Г. *Философия: Учебник* / А.Г. Спиркин. – 2-е изд. М.: Гардарики, 2002. – 736 с.

24. Стефанов Н. Мультипликационный подход и эффективность / Н.Стефанов. – М.: Прогресс, 1976. – 251 с.

25. Титова Е.В. Педагогическая методология: анализ отечественных научных подходов / Е.В. Титова // *Письма в Emissia.Offline: электронный научно-педагогический журнал*. – 2001. – №4.: [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.emissia.org/offline/2001/824.htm>

26. Трахтенберг О.В. Методы – методика – методология / О.В. Трахтенберг // *Проблемы научной педагогики*. – М., 1928. – С.35-59.

27. *Философская энциклопедия: Т.2.* – М.: Сов. Энциклопедия, 1962.

28. *Философский энциклопедический словарь* / Под ред. Л.Ф. Ильичева и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 840с., с. 526.

29. Фофанов В.П. Социальная деятельность и теоретическое отражение / В.П. Фофанов. – Новосибирск, Наука, 1986. – 187 с.

30. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э.Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 391 с.

Подано до редакції 03.11.2011

ПІДРУЧНИК ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Грицик Н. В.,

викладач кафедри іноземних мови

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

Актуальність. Розвиток педагогічної освіти України та її інтеграція в європейський освітній простір (затверджені наказом МОН України № 998, 2004 р.), а також основні принципи розвитку особистості в контексті Болонської конвенції та зростаючий інтерес до іноземної мови як навчальної дисципліни в сучасному суспільстві, ставлять нові завдання перед вітчизняними освітянами та науковцями щодо навчання цієї дисципліни. Одним з таких завдань – створення ідеального засобу навчання іноземної мови, тобто підручника, який би задовольнив потреби сучасної людини.

Останні дослідження. Проблема створення підручника іноземної мови не є новою. Цією проблемою займалися такі вітчизняні вчені-педагоги, як П. Бех, Р. Мартинова, В. Плахотник, Н. Скляренко та інші. Раніше підручник, як правило, був зорієнтований на інформаційну та відтворювальну функції, які здійснювали авторитарну модель навчання – учитель передавав знання, а учень їх засвоював [6, с. 168]. Сьогодні в контексті особистісно зорієнтованої парадигми освіти і виховання важливою є функція надбання учнями ключових

освітніх компетенцій - інформаційних, ціннісно-сміслових, загальнокультурних, комунікативних, навчально пізнавальних тощо [6, с. 168].

Оновлення змісту та цілей освіти визначають нові вимоги щодо формування сучасного підручника з іноземної мови, які в першу чергу зумовлені соціальними чинниками. Соціально-економічні та культурні зв'язки України та інших країн свідчать про те, що знання іноземної мови є невід'ємним компонентом освіченої людини. Іноземна мова відіграє роль інструменту комунікації та взаємодії між людьми. Саме тому пріоритетним стає комунікативний підхід до навчання іноземної мови. На думку М.Вашуленка, підручник нового покоління має бути інтегрованим курсом, активізувати мислення не лише засобами свого предмета, а й через розвиток мовлення учнів [1, с.8]. Перша спроба створення підручника з використанням комунікативної моделі була здійснена під керівництвом професора Київського лінгвістичного університету Н.Склярєнко. Авторському колективу вдалось підготувати серію підручників "English through Communication"[5].

Однак, реалії нашого часу свідчать про те, що розвиток і становлення особистості відбувається в контексті „полілогу культур” [3, с.2], тому використання лише комунікативного підходу до створення підручника з іноземної мови недостатньо. Необхідно закладати в дидактичний зміст підручника як формування комунікативної, так і культурологічної компетенції. З огляду на це, *метою нашої статті* – є дослідження змісту сучасного підручника іноземної мови важливим, завданням якого є формування культурологічної компетенції особистості.

Основна частина. Отже, зміст сучасного іноземної мови має сприяти організації процесу навчання іноземної мови як діалогу культур, культури не лише країни мова, якої вивчається, але й своєї рідної. При чому формування культурологічної компетенції має відбуватися з опорою на свою рідну культуру.

У зв'язку з тим, що сьогодні значно підвищилась соціальна потреба у володінні іноземною мовою, особливо англійською, тому що вона стала мовою міжнародного спілкування, то головне завдання сучасного підручника з англійської мови – це допомога учням зрозуміти цінності не лише англійської мови, але й французької, іспанської, італійської, а також інших іноземних мов. Це допоможе оцінити рівнозначність та важливість цих мов і відповідних культур.

В Україні вже існують деякі наробики навчальної іноземної літератури, які спрямовані на формування культурологічної компетенції. Провідне місце серед них займають посібники присвячені Україні "Click On 1" та "Click on 2". Вони були створені українськими вченими та педагогами І.Самойлюкевич, Л.Калініною, А.Білоус, О.Хорош за підтримки В'єтнамської Еванс.

"Click On 1" складається з дванадцяти розділів, англо-українського міні-словничка, а також аудіозапис на диску чи касеті. Посібника містить інформацію про Україну, як провідну європейську країну, столицю нашої держави, українські свята, традиції та побут, видатних українців, які зробили значний внесок у розвиток науки та спорту, історію України, повсякденне життя українських школярів, популярні місця відпочинку, що розташовані на території України [7]. "Click On 2" є логічним продовженням навчального посібника "Click On 1", який складається з одинадцяти розділів, а також аудіозапис на диску чи касеті. Зміст посібника присвячений основним відомостям про політичний

устрій України, українські звичаї і традиції, флори та фауни України, фольклорну спадщину України, національні риси характеру, українські національні стравам, традиційні музичні інструменти тощо[8].

Кожний розділ, у свою чергу, складається із дотекстових завдань, і таких які спрямовані на вилучення інформації з тексту, що супроводжується аудіозаписом, контроль його розуміння та засвоєння, а також завдань, які розвивають уміння у продуктивних видах мовленнєвої дії в усній та писемній формах.

В основу організації навчального матеріалу покладені когнітивно-комунікативний підхід і види діяльності, що сприяють формуванню навичок самостійної роботи.

В процесі роботи над формуванням культурологічної компетенції передбачається такий алгоритм:

- робота на кожному занятті розпочинається із запитань, які готують до осмислення інформації;

- прослуховування та читання тексту;

- після прослуховування та читання тексту ставляться запитання, що контролюють розуміння тексту;

- прослуховування та читання кожної смислової частини тексту, важливим етапом якого є зняття лексичних труднощів і введення нового лексичного матеріалу. Після закінчення прослуховування та читання тексту пропонується організувати обговорення. Спрямовується увага учнів на оцінювання ними певних аспектів почутого, або прочитаного у тексті:

- після завершення прослуховування та читання тексту організується дискусія, що має на меті не тільки активізацію мовлення, але й розв'язання завдань креативного характеру, що складаються у визначення оцінок, наведення обґрунтувань, аргументації;

- на останньому етапі роботи з навчальним матеріалом учням пропонується самостійне виконання творчого проекту.

Таким чином, посібники, присвячені Україні, "Click On 1" і "Click On 2" дозволяють здійснювати такі завдання:

- навчати англійської мови в дії розкриваючи, особливості культурного життя українського суспільства;

- оволодіти культурологічною компетенцією, чому сприяє комплекс завдань, запропонованих у змісті цих навчальних посібників.

Актуальність формування культурологічної компетенції в межах вивчення іноземної мови зростає з кожним днем. Культурологічна компетенція, за визначенням Н. Саско [4], – це здатність і готовність до діалогу культур, що ґрунтуються на комплексі засвоєних лінгвістичних знань, умінь і навичок з іноземної мови, знання сучасної соціокультурної системи країни, мова якої вивчається, а також історичних умов, що впливали на її становлення; країнознавчі знання і вміння здійснювати зіставний аналіз рідної та іншомовної культур.

Культурологічна компетенція характеризує процес саморозвитку особистості людини, в основі цього процесу знаходиться, з одного боку, здатність індивіда до акумуляції знань, а з іншого – вміння будувати взаємозв'язок і проводити асоціації між різними галузями знання.

Отже, культурологічна компетенція спрямована на:

1. розвиток світосприйняття і підготовку до сприйняття історії людства, своєї країни і свого народу, усвідомлення себе як носія національних цінностей, взаємозалежності між собою і всіма людьми планети в пошуку рішень глобальних проблем;

2. розвиток комунікативної культури особистості, її духовного потенціалу, всесвітнього способу мислення по відношенню до цивільних прав людини (включаючи мовні та культурні права) і політичних свобод, усвідомлення ними миротворчих обов'язків і відповідальності за своє майбутнє та майбутнє своєї країни;

3. навчання етично прийнятих і юридично виправданих форм самовираження в суспільстві;

4. навчання етики дискусійного спілкування та етики взаємодії з людьми, що дотримуються різних поглядів і належать до різних віросповідань;

5. розвиток потреби до самоосвіти.

Для реалізації вище вказаних цілей необхідно зробити певні корективи до змісту і структури сучасного підручника іноземної мови. Відомо, що виклад матеріалу підручника іноземної мови здійснюється через тексти. Текст – це невід'ємний компонент підручника. Як зазначає, Д. Зуєв, текст є носієм основної інформації, що визначає сутність і обсяг змісту освіти, призначеного для засвоєння [2, с.99]. Саме тому, в текстах має бути присутня інформація культурологічного спрямування.

А, відтак, традиційну технологію створення підручника доцільно змінити на сучасну, зорієнтовану на поглиблене знайомство з іноземною культурою. Пріоритетним стає включення в зміст підручника культурологічного компоненту знань, що забезпечить засвоєння учнями реалій іншої національної культури, сприятиме розширенню їхнього загального кругозору, а також підвищенню інтересу до вивчення іноземної мови. До категорії засобів навчання, що більше усього можуть наблизити учня до природного культурологічного середовища, відносяться автентичні матеріали: справжні літературні, образотворчі, музичні добутки, предмети реальної дійсності (одяг, меблі, посуд) та їх ілюстративне зображення. Нерідко в цей перелік відносяться одноразові, повсякденні матеріали: афіші-оголошення, анкети, квитки проїзні і вхідні, вивіски, етикетки, меню, рахунки, карти, рекламні проспекти з туризму і т.д. Ці матеріали можна виділити в самостійну групу прагматичних матеріалів. Особливість цих засобів полягає в тому, що вони забезпечують спілкування з живими, реальними предметами, стимулюють майже природну комунікацію: учні віртуально проживають усі події, грають визначені ролі, вирішують проблеми (купівлі, екскурсій, вибору навчального центра і професії, заповнення анкет, вибору меню і т.д.). Ефективність цих матеріалів забезпечується, насамперед, їхньою автентичністю і, як наслідок, здатністю залучення до іншомовної культури. Важливо те, що регулярне виконання комплексу вправ на основі прагматичного матеріалу сприяє не лише формуванню культурологічної компетенції, а й активізації та вдосконаленню комунікативної компетенції: учні самостійно вирішують проблеми, грають певні ролі тощо.

Таким чином, можна зробити декілька **висновків**:

1. Володіння культурологічною компетенцією стає невід'ємним компонентом сучасної людини. Цей факт зумовлений процесами всесвітньої глобалізації реформуванням освітньої системи України в контексті Болонського процесу.

Відповідно, сучасний підручник іноземної мови має містити інформацію, яка сприятиме формуванню культурологічної компетенції. Цією проблемою нині займаються провідні вчителі-методисти й учителі практики. Розроблено, надруковано й запроваджено в навчальний процес декілька варіантів підручників (на вибір учителя), що певною мірою спроможні забезпечити формування культурологічної компетенції особистості, належним чином підготувати її до майбутньої активної діяльності в умовах міжнародної інтеграції суспільства.

Резюме. Автор статті обґрунтовує необхідність культурологічного спрямування змісту нового покоління підручників з іноземних мов. Звертається увага на вдосконалення системи підготовки сучасного підручника ІМ як засобу навчання та формування культурологічної компетенції в умовах міжнародної інтеграції суспільства. **Ключові слова:** культурологічна компетенція, інтегрований підручник, полілог культур.

Резюме. Автор статьи обосновывает необходимость культурологического направления содержания нового поколения учебников по иностранным языкам. Обращается внимание на совершенствование системы подготовки современного учебника ИМ как средства обучения и формирования культурологической компетенции в условиях международной интеграции общества. **Ключевые слова:** культурологическая компетенция, интегрированный учебник, полилог культур.

Summary. The author of the article justifies the need of cultural content of a new generation of textbooks in foreign languages. Pays attention on improving the modern textbook of foreign language as a means of training and formation cultural competence in the context of social integration. **Keywords:** cultural competence, integrated textbook, poliloh of cultures

Література

1. Вашуленко М.С. Розвиток мовлення і мислення молодших школярів // Розвиток мислення молодших школярів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: ПОІПОП, 1996. – 208с. – С. 8–9.
2. Зуев Д.Д. Школьный учебник. – М.: Педагогика, 1983. – 240 с.
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів // English language & culture. – 2001. - №29-30(78-79). – August. – 40p.
4. Сасенко Н.А. Социокультурный компонент в содержании обучения иностранным языкам в техническом вузе // Соціокультурні аспекти навчання іноземних мов: Тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. – С.162.
5. Складенко Н.К. Нова серія навчально-методичних комплексів "English through Communication" // Іноземні мови. - 1995. - № 2.
6. Шинкарук Н. Підручник має стати вікном у світ для кожної дитини // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2006. - № 7-8. - С. 167-170.
7. Virginia Evans, Laryssa Kalinina, Inna Samoilyukevych Click On Ukraine 1. Express Publishing. Center Com. – 2005. – 32p.
8. Virginia Evans, Laryssa Kalinina, Inna Samoilyukevych Click On Ukraine 2. Express Publishing. Center Com. – 2006. – 32p.

Подано до редакції 25.11.2011